

Skal elever tilpasses skolen eller omvendt?

Susanne Bøgeløv Storm og Thuy Dung Le

Kan man tale om at der findes stærke og svage elever? Eller handler det i højere grad om hvordan de undervisningsrammer vi tilbyder eleven er til fordel for nogen og mindre hensigtsmæssige for andre?

På Social & SundhedsSkolen i Herning gennemfører vi for tiden projektet "Rummelig skole", hvor vi sætter spot på de rammer, som eleven indgår i. Projektet er med til at belyse, hvordan rammerne for undervisningen kan være med til at rumme de elever, der normalt betegnes som "svage", forstået på den måde, at de tilsyneladende ikke får det store udbytte af den almindelige undervisning.

Per Schultz Jørgensen har i en kronik, bragt i Politikken den 23. august 2008, som handlede om unges frafald på ungdomsuddannelserne, gjort opmærksom på, at årsagen til unges frafald på ungdomsuddannelserne ikke udelukkende skal findes hos de unge som individer eller i deres sociale/kulturelle baggrund. Derimod skal blikket også rettes mod de rammer som eleverne indgår i.

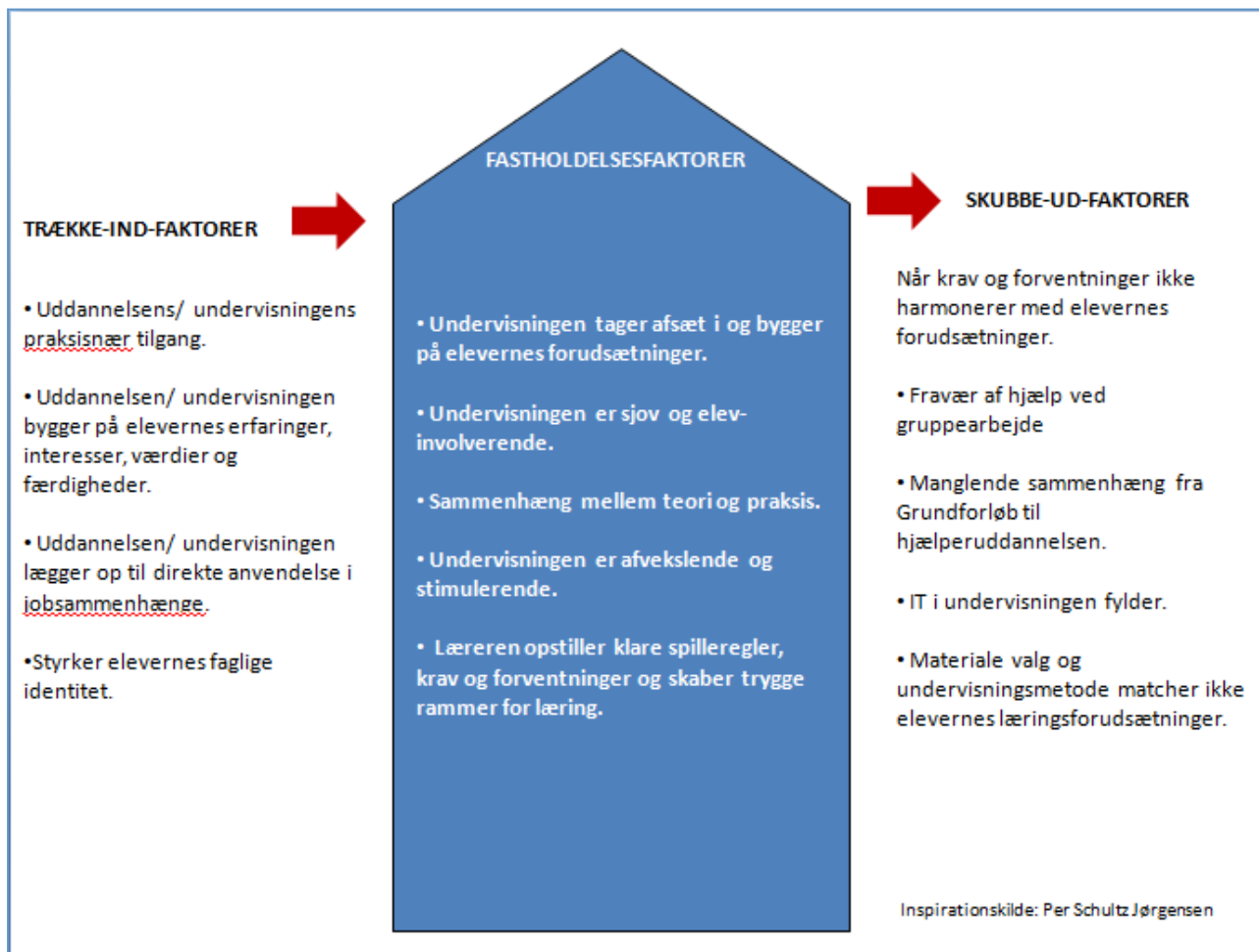
Dette er et skift fra et essentialistisk perspektiv på den unge som bærer af problemet, til et mere kontekstafhængigt fokus.

Inspireret af disse tanker har vi bl.a. set på, hvorvidt undervisningsrammerne kan have betydning for elevernes gennemførelse af uddannelsen. Per Schultz Jørgensen har udarbejdet en analysemodel, der kortlægger problematikken omkring unges frafald. Han opererer med 3 faktorer: Trække-ind-faktorer, Fastholdelsesfaktorer og Skubbe-ud-faktorer.

I forbindelse med projektet har vi etableret 5 interviewgrupper bestående af elever og lærere, der hver især har givet input til, hvad de mener, der henholdsvis trækker eleverne ind på uddannelsen, hvad der fastholder eleverne og hvad der i modsat fald er med til at skubbe dem ud. Som led i

dette arbejde har vi, inspireret af Per Schultz Jørgensen, konstrueret modellen "DET BLÅ HUS", der illustrerer trække-ind-faktorer, fastholdelses faktorer og skubbe-ud- faktorer.

DET BLÅ HUS

Når vi sammenholder trække-ind-faktorer (dvs. det der bidrager til at eleverne søger ind på skolen) med fastholdelsesfaktorer (dvs. hvad der får dem til at gennemføre uddannelsen), bliver det tydeligt, hvorfor det er vigtigt at have fokus på rammerne. Dette vil blive uddybet i det følgende.

Et portræt af skolens elever og deres motivation for at søge ind på Social & SundhedsSkolen.

Ser vi på elevernes baggrund, har vi både unge, der kommer direkte fra folkeskolen med få eller ingen erfaringer fra det praktiske felt, ældre danske elever med en del eller mange erfaringer fra

praksis og kortere skolegang og tosprogede elever med lidt eller ingen kendskab til hverken den danske skolekultur eller det social- og sundhedsfaglige område.

Spørger man, hvorfor de søger ind, tegner der sig 3 karakteristiske svarkategorier:

- 1) Uddannelsen/undervisningen bygger på elevernes erfaringer, interesser, værdier og færdigheder

"Jeg er glad for at hjælpe ældre mennesker fordi i min kultur, vi er vant til at passe mormor og bedstemor. Det er naturligt for mig". (Ruba, 35 år)

- 2) Uddannelsen/ undervisningen lægger op til direkte anvendelse i jobsammenhænge

"Vi kan få lov til at komme ud i plejehjemmet. Der er ikke noget matematik eller sådan noget. Vi lærer, hvordan vi skal være, når vi kommer ud. Jeg bruger de ting, jeg lærer når jeg skal ud, f.eks. noget om sanser". (Morten, 17 år).

- 3) Undervisningen er praksis nær

"Jeg har søgt herind, fordi jeg har fundet ud af, at jeg er god ude i praksis. At jeg lærer bedst, når jeg har noget i hænderne. Min vejleder fra 10. Klasse gav mig råd om, at det måske er den her vej jeg skal, når jeg gerne vil være sygeplejerske. For jeg kunne godt have taget gymnasium" (Maria, 19 år)

"Min situation er den samme. Jeg var lidt i tvivl om, hvad det var jeg egentlig vil. Så valgte jeg social- og sundhedsskolen. Jeg tog Grundforløb for at finde ud af, hvad det var jeg vil; børn eller ældreområdet. Så kom jeg ud i praktik (på et plejehjem) og der var jeg rigtig glad for at være, så jeg fortsatte på ældreområdet, fordi jeg godt kan lide at have med mennesker at gøre. Min drøm var at blive sygeplejerske. Jeg vil gerne læse videre en gang". (Esma, 18 år)

På trods af elevernes forskellige forudsætninger tyder udsagnene på, at undervisningen giver god mening såfremt teori, øvelser og træning mv. kan sættes direkte i forbindelse med praktiske anvendelse i konkrete jobsammenhænge. Praksisrelateret undervisning hænger godt sammen med den måde eleverne lærer på i deres almindelige dagligliv og understøtter deres oplevelse af, at de lærer noget, der kan bruges til noget. En del af motivationen for at tage uddannelsen er nemlig at se at det kan anvendes.

For den del af vores elevgruppe, som kun har sparsom forhåndsviden om deres fremtidige arbejdsområde, tyder noget på, at tæt kobling mellem teori og praksis er endnu vigtigere, da det vil give dem et realistisk billede af, hvad der forventes af dem.

Et konkret undervisningsforløb

Med øje for betydningen af de pædagogiske rammer har vi spottet konkrete eksempler på undervisningsforløb, der på hver deres måde tager fat på disse udfordringer. Herunder kan du følge et undervisningsforløb, der handler om konflikthåndtering, hvor drama bruges som redskab til at skabe en praksisnær undervisning. Vi sammenholder underviserens intentioner, herunder de pædagogiske og teoretiske overvejelser. Vi ser på, hvad underviseren gør i den konkrete undervisningssituation og hører på elevernes udbytte deraf. Det giver os et billede af, hvilken betydning rammerne har for at skabe en rummelig skole.

Herunder vil vi komme nærmere ind på det læringspotentiale, der kan ligge i anvendelse af et kunstbaseret fag som drama i undervisningen.

Drama som æstetisk læreproces

At arbejde med drama og teater i en undervisningssammenhæng, som vi har set det i ovenstående eksempel, kan siges at indeholde *æstetiske læreprocesser*. Begrebet æstetik skal i denne sammenhæng forstås som *den kundskab man får gennem sanser, følelser og oplevelse*. Når man som underviser lægger op til at rammesætte undervisningen, så der skabes viden gennem sanser, følelser og oplevelse, giver det eleven mulighed for at være aktivt handlende i sin egen læreproces, således at eleven *inddrages* som én, der *bidrager* til at skabe betydning.

Denne måde at tænke læring på står i skarp modsætning til mere traditionelle måder at undervise på, hvor eleven betragtes som en, der skal have *overført* viden fra eksempelvis læreren. En sådan skolastisk tænkning sætter i højere grad fokus på elevens faktuelle viden, end på eleven som medskaber af viden. Ikke uden grund kalder man dette syn på læring for "tankpassermodeellen", da læreren kan opfattes som den, der fylder viden på eleven, på samme måde som tankpasseren fylder benzin på bilen!

At give udtryk for indtryk

I arbejdet med drama skaber eleverne et æstetisk udtryk lige nu og her i form af en fiktiv fortælling. Når mennesker er aktivt skabende, indgår de i en proces, der indeholder et dialektisk forhold mellem *udtryk* og *indtryk*. I ovenstående undervisningseksempel udtrykker eleverne sig gennem det at spille en rolle i tæt samarbejde med andre, der ligeledes spiller en rolle. Det, de udtrykker gennem den rolle de spiller, kan betragtes som et udtryk for forskellige *indtryk*.

Disse indtryk har eleverne fået, bl.a. gennem deres tidligere erfaringer og via læsning af teorien om det emne, der skulle behandles, i dette tilfælde emnet konflikthåndtering og den specifikke teori om konfliktrappen.

Gennem teorien bliver det blandt andet tydeliggjort, at mennesker der er involveret i en konflikt, begynder at anvende "aldrig" og "altid" i deres dialog, på et bestemt tidspunkt i konflikten udvikling.

Ved at spille deres version af hvordan en sådan dialog kunne forekomme gennem et fiktivt spil, får eleverne mulighed for at udtrykke noget, som de kender fra andre sammenhænge i deres eget liv (deres erfaringer). Det, de således udtrykker gennem deres spil, er samtidig en bearbejdning af den ny viden og ved efterfølgende at få mulighed for at give verbalt udtryk for deres indtryk af hinandens fiktive spil, opstår muligheden for også at bearbejde de nye indtryk verbalt, hvilket igen kan skabe grobund for nye udtryk.

Deres arbejde med teoretisk stof bliver således en kollektiv proces, hvor eleverne gennem en kontinuerlig dialektisk proces arbejder sig frem til et udtryk for ny viden og indsigt.

Elevernes arbejde med æstetisk virksomhed er på den måde karakteriseret ved:

- At det baserer sig på involvering af eleverne gennem sanser, følelser og oplevelser
- At det er lystbetonet og sjovt – det har karakter af leg
- At det resulterer i en form for udtryk (produkt), der både er af fysisk karakter (det konkrete rollespil) og som er en sanselig, erfaret oplevelse.
- At der skabes direkte sammenhæng mellem teori og praksis
- At arbejdet er afvekslende og stimulerende på flere planer

Forskellige undervisningsmetoder skaber forskellige former for resonans

At arbejde med drama i undervisningen er blot ét eksempel på, hvordan man gennem anvendelse af æstetiske læreprocesser i undervisningen kan involvere eleverne. Som undervisere må vi stile efter at have det faglige og pædagogiske overblik, der sætter os i stand til at kunne rammesætte og facilitere læringsprocessen i forhold til mål, indhold og deltagerforudsætninger.

I et forsøg på at udvikle et fælles sprogbrug om pædagogikken på Social- & SundhedsSkolen har Marianne Elbrønd udarbejdet en artikel med titlen: "Strengt at spille på i

uddannelsessammenhænge". Et centralt omdrejningspunkt i artiklen er nedenstående illustration, hvor der bruges en metafor om de enkelte pædagogiske virkemidler. De sammenlignes med strenge, der kan slås an for at skabe forskellige former for resonans og genklang hos de personer der "lægger øre til spillet". Dette betyder at afhængig af, hvilke pædagogiske rammer og virkemidler, der bruges i uddannelsessammenhænge, skabes der forskellige muligheder for elevernes læring og for hvilke kompetencer de får i spil.

Strenge at spille på i uddannelsessammenhænge

	Information	Undervisning (den traditionelle form)	Øvelser	Samtale	Træning	Personlig samtale
SAMSPILSPROCES Data om fænomen formidles eller synliggøres gennem tekster, lærerens oplæg, dialog med andre, fortællinger mv.	Elev studerer information formidlet i materialer, hjemmeside mv. 	I den meget traditionelle form er der en lærer, der fortæller – og elever der lytter 	Elev arbejder sammen om at belyse eller håndtere problematik i relation til emnet med afsæt i lærervejledning. Foregår i klasse rummet 	Lærer og elever synliggør forventninger og udveksler erfaringer med hinanden. Inspirerer hinanden til at udforske et bestemt tema 	Elev forsøger at håndtere reelle faglige eller personlige udfordringer på nye måder - enten i undervisningssammenhænge, der ligner anvendelsessituationen eller i reelle livssammenhænge 	Enkeltpersoner eller grupper tager del i professionelt styrede samtaleformer, der kan tage afsæt i terapeutiske principper f.eks. narrativ praksis
TILEGNELSESPROCES Input udefra – fra underviser, materiale eller omgivelser i øvrigt – modtages og indpasses – intellektuelt og/eller følelsesmæssigt i elevens "univers"						
LÆRINGSFORM	Læring gennem sansning og tegn	Læring gennem hukommelse og fordybelse	Læring gennem forståelse og bevægelse/berøring	Læring gennem menings-afklaring og formulering	Læring gennem oplevelse og foretagsomhed	Læring gennem fortællen og relation
RESULTAT	Skærpet opmærksomhed Øget viden om og rygsikkerhed i forhold til kilder til information. Evt. eget generel viden	Øget generel viden Evt. udvidet horizon Eventuelt etablering af sociale alliancer med andre som afsæt for videreudvikling af sociale kompetencer	Dybere personligt funderet viden. Stoffet opleves mere vedkommende Øget færdighed i at koble egne erfaringer til et større vidensunivers.	Skærpet motivation og engagement Afstemning af forventninger i forhold til læringskontekst Aktiv deltagelse i egen udviklingsproces	Ændret adfærd i forskellige sammenhænge Bedre mestrings af faglige og personlige kompetencer	Personlig udvikling Genudvikling af mere fyldige og detaljerede historier om eget liv og identitet Positiv feedback og bekræftelse fra familie og netværk Mere på-på-mod og tro på, at det her kan jeg godt

©Marianne Elbrønd, 2011

Illustrationen viser et kontinuum, der spænder fra *docering* i den ene ende, hvor en underviser i udpræget grad er den aktive part, til *involvering* i den anden ende, hvor også eleven er aktive part i læringsprocessen. Modellen synliggør at undervisning i traditionel form er meget lærerstyret og lærercentreret. Eleverne er passive modtagere af undervisningen. De lærer primær gennem korttidshukommelse, der i bedste fald gennem fordybelse også sætter sig mere langtidsholdbare spor. Resultatet er øget generel viden. På den anden side lægger træning i praksis op til at eleverne forsøger at håndtere reelle problematikker. Undervisningen kan være mere eller mindre lærerstyret, men er samtidig elevcentreret. Eleverne er aktive i undervisningen. I eksemplet med "Drama som undervisningsmetode" forsøger underviseren således at involvere eleverne. Eleverne lærer gennem oplevelse og foretagsomhed, hvilket kan resultere i ændret adfærd og bedre mestrings så de bliver bedre klædt på til deres fremtidige arbejdsliv.

Sammenfatning

I uddannelsessammenhænge er der mange indfaldsvinkler til læring og de fordeler sig forenklet sagt på et kontinuum fra docering til involvering. Begge yderpunkter kan have sin berettigelse og kan hver for sig og i forskellige blandingsvarianter afstedkomme læring.

For den elevgruppe, som vi har fulgt, har bevægelsen fra mindre grad af *docering* til større grad af *involvering* givet følgende effekter¹:

- Stoffet bliver vedkommende, fordi teorien kan relateres til praksis.
- Ved at bringe sig selv i spil, oplever eleverne at de udvikler sig fagligt og personligt.
- Teorien sidder bedre fast, når elever har arbejdet konkret med den – især når teorien kobles til den positive oplevelse, hvor de har grinet sammen.
- Undervisningen er stimulerende og afvekslende, hvilket er med til at fastholde elevernes opmærksomhed.

På baggrund af disse erfaringer er vi blevet styrket i opfattelsen af, at pædagogiske rammer og virkemidler har en central betydning, når undervisningsforløb skal designes. Bestræbelsen på at skabe de bedste læringsresultater skal ses både i forhold til de kompetencer vi ønsker at fremme hos eleverne og i forhold til det, som eleverne oplever som meningsfuldt.

I forbindelse med Projekt "Rummelig skole" har vi etableret et fundament for udvikling og vidensdeling af de pædagogiske indsatser. Disse pædagogiske indsatser åbner op for en anden forståelse af "stærke elever" – ikke udelukkende som boglig stærke, men faglig stærke fordi de under de rette betingelser, rammer og i mødet med de rette pædagogiske virkemidler kan handle i forhold til det, de har lært. Som en elev udtrykker det: "Du bliver nødt til at være på, du er nødt til at tage et ansvar". De konstruktive erfaringer, vi har høstet gennem projektet, kan hermed danne grundlag for en nærmere undersøgelse og videreudvikling af de faktorer, der bidrager positivt til fastholdelse af eleverne i uddannelsen og som det vigtigste "bevæger" dem – fagligt, personligt og socialt.

For mere inspiration: Se erfaringsopsamlingen fra projektet (nedenstående links), der består af 10 små filmklip à 2-5 minutter. Herigennem får man de væsentligste indsigter fra projektet samt konkrete idéer til undervisningsmetoder.

Filmenes formål er at inspirere til, hvordan en bedre udnyttelse af undervisernes innovative kræfter kan være med til at skabe læring for elever, vi normalt ikke favner ved traditionel undervisning.

¹ Tilbagemeldingerne om effekterne stammer fra et interview med 5 elever, der har deltaget i undervisningsforløbet "Drama i undervisningen".

Links til forandringsværkstedets videospots

Proces i projekt rummelig skole: <http://www.youtube.com/watch?v=Z0pog15eKwE>

Projekt ordbog: <http://www.youtube.com/watch?v=E-UpDNsmkbg>

Læringsstile i naturfag: http://www.youtube.com/watch?v=lkc4KE_hnAs

Cooperative Learning: <http://www.youtube.com/watch?v=z9o0NRzjmfC>

Drama i undervisningen: <http://www.youtube.com/watch?v=iV4yrUfROUM>

Undervisning i børnehøjde: http://www.youtube.com/watch?v=G5oTqgu_fYw

Opsamling i forandringsværkstedet: <http://www.youtube.com/watch?v=chMDQ7X4-pl>

Projekt sproglig støtte: <http://www.youtube.com/watch?v=mkQ6ZrMPwOI>

Projekt Pod Cast: http://www.youtube.com/watch?v=dNv9vO_F9Vs

Dialogmødet: <http://www.youtube.com/watch?v=4slyzxoAzzc>